

De focus ligt op Jacobus 5, m.n. vers 14: 'Is iemand onder u ziek? 'Laat hij dan de ouderlingen/oudsten van de gemeente bij zich roepen en laten die voor hem bidden en hem met olie zalven in de Naam van de Heere.' Bij dit vers wordt in sommige commentaren naar Marcus 6, vers 12 en 13 verwezen: 'En zij (=discipelen na de uitzending van 12) vertrokken en predikten, dat zij zich zouden bekeren. En zij dreven veel demonen uit en zalfden veel zieken met olie en maakten hen gezond'.

Wat is er van ziekenzalving vanuit het verleden bekend? Grofweg gezegd had in de eerste duizend jaar van de vroege kerk, handoplegging en ziekenzalving een Bijbelse en wettige plaats. Wel is er vanaf de 12de eeuw een groeiend misbruik en vervalsing van de boodschap van Jakobus te constateren. Men vervormt de boodschap van ziekenzalving tot een sacrament van het laatste oliesel. De reformatoren hebben met alle kracht gestreden tegen het misbruik van ziekenzalving, waarbij Luther meer ruimte heeft gelaten voor dit Bijbelse gebruik, dan Calvijn (ook in verband met doperse uitwassen). Op hun beurt hebben de reformatorische kerken aarzelingen op het punt van ziekenzalving gehad, vanwege het verkeerde gebruik ervan. Vanaf de 19de eeuw is er in allerlei landen een toenemende overtuiging te bespeuren, dat ook een goed gebruik van Jakobus 5 mogelijk is. Tegelijk is er de opkomst van de verlichting en de medische wetenschap, waardoor het gebruik van ziekenzalving op de achtergrond is geraakt.

ZIEK-ZIJN

Jacobus 5, vers 13 en 14 zegt: 'Is iemand onder u in lijden? Laat hij bidden. Heeft iemand goede moed? Laat hij lofzingen. Is iemand onder u ziek? Laat hij dan de ouderlingen roepen en laten die voor hem bidden en hem met olie zalven in de Naam van de Heere.' Vervolgens staan er in vers 15 drie beloften: 'En het gelovig gebed zal de zieke behouden en de Heere zal hem weer oprichten. En als hij zonden heeft gedaan, zal hem dat vergeven worden.' Het centrale gedeelte van deze handeling is vers

16b: 'Een krachtig gebed van een rechtvaardige brengt veel tot stand.' We kijken in dit gedeelte naar de Griekse grondwoorden voor wat betreft het woord 'ziekte'. In vers 14 heeft ziek-zijn de betekenis van krachteloos zijn, verzwakt-zijn (chronische vermoeidheid b.v.). In vers 15 heeft ziek-zijn de bredere betekenis van moe worden, verflauwen, (psychisch) ziek-zijn, zelfs hopeloos ziek zijn en fysiek wegwijnen. Dat is meer dan alleen maar zwak-zijn. Daarnaast impliceert het woord 'oprichten'/redden' in vers 15 herstel van een serieuze ziekte. Dit kan beterschap betekenen, maar het woord wordt ook gebruikt voor de opstanding van Jezus Christus uit de dood.

ENKELE OORZAKEN

1. ziekte is voorbode van de dood (=het loon op de zonde in deze oude vervloekte wereld; er rust namelijk een vloek op deze prachtige, blauwe waterplaneet);
2. ziekte kan onder de toelating door satan worden opgelegd (denk aan Job);
3. ziekte gevolg van een ongezonde levensstijl; ziekte dat een genetische oorzaak heeft;
4. ziekte als gevolg van zondige praktijken in de gemeente (onheilig vieren van avondmaal, waardoor velen ziek zijn).

INITIATIEF

Nu lezen we in vers 14 dat het initiatief van de zieke zelf moet komen: laat de ouderlingen van de gemeente bij mij komen. Nu is dit m.i. geen strikte regel, want waarom zouden de ouderlingen de zieke niet eerst tactisch en met pastorale zorgvuldigheid mogen wijzen op de mogelijkheid tot ziekenzalving? Zeker wanneer het niet, of nauwelijks in de gemeente bekend is en dus wordt gepraktiseerd. Toch is dit initiatief van de zieke belangrijk! Hij/zij heeft hier blijkbaar over nagedacht, want wat zou de reden kunnen zijn, waarom deze ziekte in zijn/haar leven is binnengekomen? Voor de zieke is het een soort van zelfonderzoek, zoals ook bij de viering van het Heilig Avondmaal plaatsvindt. Is er, zoals ook Jacobus 5 aangeeft, bijvoorbeeld sprake van bepaalde/concrete aanwijsbare zonden in het leven van de zieke? Overigens is het een Bijbels voorrecht van ieder zieke gelovige, dat deze mogelijkheid van ziekenzalving er is. Het eigen initiatief van de zieke om de ouderlingen te roepen is ook belangrijk, vanwege het feit dat de zieke gelooft in de macht/almacht van God! Hij kan ziekte genezen! Door in dit geloof de ouderlingen te roepen, sluit dit aan bij het geloof van de ouderlingen die in het geloof gaan bidden. Dit kan thuis, maar dit staat er in Jacobus 5 niet strikt bij.

IN NAAM VAN DE HEERE

De zalving van de zieke vindt plaats 'In de naam van de Heere'. Jacobus

zal hier de naam van Jezus Christus bedoelen, maar dit staat er verder niet bij. Uit Marcus 9 en 16, Handelingen 3 en 19 blijkt dat de discipelen genezingswonderen verrichten in de Naam van Jezus Christus. Dit 'in de naam van' laat zien met welke gezag en autoriteit de apostelen bezig waren. Dus in Jezus' tegenwoordigheid, in Zijn kracht en op grond van Zijn zoenoffer op Golgotha vindt de ziekenzalving plaats.

GELOVIG GEBED

Vers 15 zegt ook: 'En het gelovig gebed zal de zieke behouden en de Heere zal hem weer oprichten. En als Hij zonden heeft gedaan, zal hem dat worden vergeven.' Het gebed is voor Jacobus een belangrijk Bijbels gegeven. In vers 13, 14, 15, 16 17 noemt hij het persoonlijke, als ook het ambtelijke gebed. Jacobus verwacht veel van het gebed. Vooral het gelovig, smeekgebed. In de grondtekst staat: het gebed van het geloof. Hier moet de nadruk opliggen. Niet op de zalving als zodanig. In het gelovige gebed spreekt vertrouwen op God uit en ook volledige toewijding aan de belovende God! Het gebed wordt vervolgens ingegeven door de overtuiging van Gods Geest, dat het naar Gods wil ('Uw wil geschiede') is, dat de zieke ander – waarvoor wordt gebeden – wordt genezen! Nu mag vers 15 niet absoluut worden opgevat, alsof iedere zieke voor wie gelovig wordt gebeden automatisch gezond zal worden. Het kan zijn dat er persoonlijke en gemeenschappelijke zonden in de gemeente zijn, Waardoor God zijn genezende kracht inhoudt (1 Kor. 11). Bovendien leven we in de gebrokenheid van deze schepping waar ziekte en dood heersen. God handelt in deze soeverein. Wel vermag het krachtige gebed van de rechtvaardige gelovige veel (niet alles)! Rechtvaardigen/gelovigen leven uit de vergeving van zonden en de verzoening met Jezus Christus. Een gelovig gebed is een krachtig wapen binnen de geestelijke wapenuitrusting (Ef. 6). Vandaar ook de oproep: Volhardt in het gebed, bidt onophoudelijk! Jacobus vult nog aan: '... Zal hem dat worden vergeven.' Er staat niet dat de ouderlingen aan de zieke vergeving van zonden toezeggen o.i.d. Dat komt alleen God toe om vergeving te schenken.

BELIJDEN

Vers 16 zegt verder: 'Belijd elkaar de overtredingen en bid voor elkaar, opdat u gezond wordt.' Jacobus stelt de mogelijkheid dat iemand bijzondere zonden heeft gedaan. Vandaar zijn oproep om te onderzoeken of er een 'schadelijke/heilloze weg' aanwezig is. Dit zelfonderzoek geldt ook voor de aanwezigen: belijd elkaar – dus ook de zieke – de misdaden, de zonden, de overtredingen. Dit opbiechten naar elkaar toe, leidt tot vergeving, reiniging, toewijding van betrokkenen. God wil dat er in de gemeente eenheid en liefde is. Negatieve opmerkingen over elkaar en negatief gedrag naar elkaar toe, moet uit de weg worden geruimd. Dit geldt ook voor niet-beleden zonden. En onderschat het geweten hierin

niet; een zuiver geweten is een must. Zijn er speciale zonden tegenover God of tegenover elkaar die voortdurend in onze gedachten komen? Voor Jacobus horen verootmoediging en schuldbelijdenis onlosmakelijk bij elkaar. Stel dat de zieke met allerlei occulte, of zondige praktijken bezig is geweest? Dan moeten deze zonden eerst beleden worden en móet er vervolgens gebeden worden.

BASISHANDELINGEN

We zien dus deze volgorde van gehoorzaam Bijbels basishandelen naar aanleiding van Jacobus 5, vers 13 tot en met 16:

1. de ouderlingen worden geroepen;
2. zieke, ouderlingen en eventueel andere aanwezigen belijden over en weer elkaars zonden naar God toe (gaat om een rein geweten voor God!);
3. ze spreken als rechtvaardige(n) in Jezus Christus een gelovig gebed uit. Het op te zenden gelovige gebed en de zalving als geloofsdaad mag door niets of niemand worden geblokkeerd, zodat God door Zijn Geest kan en wil doen wat Hij heeft beloofd;
4. zalven de zieke met (olijf)olie.

ZALFOLIE EN ZALVING

Wat is trouwens de betekenis van de zalfolie? Olie was in Bijbelse tijd een algemeen aanvaard geneesmiddel. Maar hier is het meer dan dat. zoals in Jacobus 5, vers 14 staat: 'En hem met olie te zalven in de Naam van de Heere.' Het zalven kwam in die tijd vaker voor als gebruik onder de Joden. De rabbijnen bevalen olijfolie aan als bestrijding van spierpijn, huidaandoeningen, hoofdpijn en wonden. In Lucas 10, vers 34 gebruikt de barmhartige Samaritaan olie en wijn ter (hygiëne) verzachting van de wonden. Veel Bijbeluitleggers gaan uit van de betekenis van olie als geneesmiddel en zien in het gebruik door de discipelen een heenwijzing naar medicijnen die door God worden gezegend. Het zalven met olie van de zieke kan m.i. niet worden losgemaakt van de (ceremoniële) zalving van koningen, priesters en een enkele profeet in het Oude testament (Leviticus 21). Hun zalving had te maken met speciale verkiezing naar het welbehagen van God en de toebereiding voor een bijzondere dienst. Zalving heeft meer de betekenis van wijding/inwijding. De gedachte van zalfolie verwijst ook naar de werking van de Heilige Geest (Jes. 61 en Zach. 4). 1 Samuël 16 maakt duidelijk dat de Geest des Heeren op David was vanaf het moment van zalving door de profeet Samuël. Dus zalving in het Oude Testament betekent toewijding aan God voor een speciale gunst, opdracht, of aanstelling in een ambt. De olie heeft een geestelijke betekenis en is staat hier symbool van de inwoning of (helende) kracht van de Heilige Geest. Er worden bij ziekenzalving geen artsen geroepen, maar ouderlingen. Aan de zalf (olie) zelf wordt geen genezende kracht toegekend.

In Jacobus 5 wordt doorgaans gedacht aan zalving met olie als symbool van toewijding van de zieke aan God en het symbool van het werk van de Heilige Geest, waarbij de Heilige Geest genezend en helend werkt. De zieke en de ouderlingen zullen moeten beseffen, dat zijzelf de genezing niet kunnen bewerken, maar dat het Gods Geest is die reinigt, vernieuwt, verandert. Het is God die op het gebed genezing schenken. Niet de zalfolie of de zalving op zich brengt genezing. Zalfolie is geen magisch middel, geen tovermiddel. Maar middels de zalving wordt het gemeentelid, de patiënt bij God gebracht en biddend wordt verwacht dat God door Zijn Heilige Geest helend gaat werken. Ziekenzalving staat in het verwachtingsvolle teken van 'genezing door God op het gebed'. Daarom nemen we de toevlucht tot onze God, die veelbetekenend onze heemeester is (Ex. 15:26). Bovendien: ziekenzalving is altijd tot verheerlijking van de drie-enige God. De vraag blijft staan, of iedere zieke die door de ouderlingen van de desbetreffende gemeente wordt gezalfd, inderdaad gezond wordt? God is niets aan ons verplicht. Wel zijn er bepaalde condities aan verbonden: wat verwachten wij van onze God? Hoe is onze relatie met Jezus Christus? Leven wij uit de vergeving en verzoening met Hem? Geloven wij in de genezende kracht van God?

PRAKTIJKAANVRAAG

- (pastorale) vraag van de zieke dat de ouderlingen bij hem komen voor gebed en zalving;
- een pastoraal gesprek vindt plaats over motieven, waarom de zieke dit vraagt. In dit gesprek kan ter sprake komen of de zieke ook allerlei (alternatieve) genezers heeft bezocht. Het mag niet zo zijn dat hij ziekenzalving als een magisch middel ziet als dit wordt toegepast, of dat hij het ziet als 'baat het niet dan schaadt het niet';
- het belijden van zonden is essentieel, God biedt geen goedkoop middel aan;
- de kerkenraad moet zich hierop zorgvuldig beraden;
- geen overhaaste besluitvorming om tot ziekenzalving over te gaan;
- de gemeente moet op de hoogte worden gebracht;
- het is goed/raadzaam om Jacobus 5, vers 13 tot en met 16 als leer-toerustingdienst uit te werken;
- aanbeveling dat bij ziekenzalving de (wijk)ouderling participeert, hier achter staat en overtuigt is van de noodzaak van ziekenzalving;
- concrete zalving kan met olijfolie of eventueel rozenolie worden gedaan;
- met een korte liturgie in de hand kan na gebed, (lof)zingen, uitleg van zalving, belijdenis van zonden, de ziekenzalving in de Naam van de Drie-enige God plaatsvinden;
- het samen-zijn wordt afgesloten met gebed en zang en er worden afspraken gemaakt voor nazorg.